

Monumentti Aa¹

1. Carl von Linnén nimen merkitsevät luonnontieteilijät jokaisen kasvin nimen jälkeen lyhenteellä L. Se on hänen muistomerkkinsä. Antti Aarneen monumentti on lyhenne Aa, jonka saduntutkijat sijoittavat jokaisen sadun tyyppi-numeron eteen.

Antti Aarne sai tämän monumentin elämäntyönsä erään sivutuotteen ansiosta. Hän nimittäin määrittä ja ryhmitti maailman sadut, nimitti niitä satutyypeiksi, antoi kullekin tyyppille numeron ja julkaisi tyyppiluettelon. Luettelo on lähinnä verrattavissa arkiston kartoteekkiin. Satutoisintokortit on sijoitettu niille kuuluviin lokeroihin nimikkeiden jälkeen. Systemi tuntunee nykyaikaisesta arkistovirkailijasta perin yksinkertaiselta. Kuitenkin sitä on syytä sanoa keksinnöksi, joka mahdollisti modernin saduntutkimuksen. Ennen Aarneen systeemiä maailman kansansadusto oli sekasortoinen, analysoimaton massa. Aarne järjesti sen. Kuten Linné loi järjestyksen kasvien sekasortoon binäärisellä nimistöllään ja sijoitti ne mielekkäisiin luokkiin ja lahkoihin, siten Aarne satujen osalta. Jokainen myöhempi tutkija voi nyttemmin helposti ja mukavasti määrittää minkä hyvänsä sadun tai satukompleksin hänen kriteeriensä mukaan. Edelleen: Aarneen systeemi on ollut mutatis mutandis sovellettavissa muihinkin kansanperinteen lajeihin.

Linné tunnusti järjestelmänsä väliaikaiseksi ja keinotekoiseksi ja toivoi, että luonnollinen järjestelmä löydettäisiin.

Aarne oli ensimmäinen myöntämään, että hänen tyyppiluettelollaan oli vain käytännöllinen merkitys. Välittämättä tästä nimenomaisesta varauksesta on Aarneen järjestelmää joskus voimakkaastikin kritikoitu. Mutta arvostelijat, joilla ei ole ollut panna sijaan muuta kuin naiiveja ja punnitsemattomia hajaehdotelmia, joilla ei ole käytännöllistä arvoa, ovat, kuten steriileille kriitikoille oikein on, vaipuneet unhoituksen virtaan. Aarneen järjestelmä on kaikkialla käytännössä. Sen jälkeen kun Aarne vuonna 1910 julkaisi teoksensa »Verzeichniser Märchentypen», on sitä seuraten eri maissa toimitettu toistakymmentä regionaalista tyyppiluetteloa, ja lukuisia on tekeillä. Missä ikinä satuja tutkitaan, siellä elää monumentti Aa. Kansanrunoudentutkijain aikakauskirjojen ainoassakaan numerossa, erillisissä tutkimuksissa tai hakuteoksissa ei tuota lyhennettä voida sivuuttaa.

Vuonna 1927 julkaisi silloinen Indian yliopiston professori Stith Thompson Aarneen tyyppiluettelosta täydennetty laitoksen (»The Types of the Folktale. A Classification and Bibliography»); siitä on myöhemmin ilmestynyt toinenkin painos, ja kolmas, lauenettu, on tulossa. Sen rinnakkaisteos »Motif-Index of Folk-Literature» ilmestyi Helsingissä kuutena osana vuosina 1932—1936, sen toinen laitos, jättiläiseksi paisunut, Kööpenhaminassa vuosina 1955—1958.

2. Mieleni tekee muutamin sanoin valaista Aarneen nyttemmin klassiseksi

¹ Esitelmä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kokouksessa 7. 12. 1967, jolloin oli kulunut sata vuotta Antti Aarneen syntymästä (5. 12. 1867).

sanotun teoksen taustaa. Sitä varten minun on aluksi — harvoin vedoin — piirrettävä kuva Antti Aarneen elämänjuoksusta.

Antti Aarne syntyi seppä Johan Lindellin poikana Porissa 5. päivänä joulukuuta 1867; hänen äitinsä oli Maria Ahlqvist. Isä kuoli, kun poika oli kahdeksanvuotias, äiti muutamia vuosia myöhemmin. Perheessä oli lukuisia lapsia, ja perheen yhteenkuuluvuuden tunne oli voimakas. Vanhemmat veljet huolehtivat siitä, että ahkera, lahjakas ja teräväpäinen Antti Amatus sai jatkaa koulunkäyntinsä päätökseen. Hän tuli yliopistoon vuonna 1889 ja alkoi opiskella suomen kieltä ja kirjallisuutta, roomalaista kirjallisuutta, venäjän kieltä sekä kasvitiedettä. Filosofian kandidaatin tutkinnon hän suoritti vuonna 1893. Hänellä oli vain yksi laudatur, suomen kielessä ja kirjallisuudessa, mutta myöhemmin hän korotti venäjän kielen arvosanan laudaturiin ja suoritti myös saksan kielen ja kirjallisuuden laudatur-tutkinnon opettajakandidaattia varten.

Erityisen huomionarvoista tässä on, että hänen opiskeluaikanaan suomen kielen ja kirjallisuuden professorin virkaa hoiti nuori Kaarle Krohn. Mitään asiakirjoja minulla ei ole, mutta arvelen, että Kaarle Krohn, joka oli kaksi vuotta ennen Aarneen ylioppilaaksi tuloa, siis vuonna 1887, julkaisut uraa uurtavan väitöskirjansa »Tutkimuksia suomalaisten kansansatujen alalta I: Vieikkaaman suhde väkevämpäänsä», vaikutti ratkaisevasti ensiksikin siihen että nuori Antti Aarne päätti antautua tieteelliselle uralle, ja toiseksi siihen että hän vaiitsi väitöskirjansa aiheen kansansatujen alalta. Krohn oli noina aikoina henkeen ja ja vereen innostunut saduista ja niiden tutkimiseen käyttämästään uudesta metodista, jota nimitämme »suomalaiseksi metodiksi».

Kandidaatiksi tultuaan Aarne matkusti Moskovaan kolmeksi vuodeksi. Hän oli saanut yliopistolta stipendin

opiskellakseen venäjän kieltä. Hänellä oli mukanaan suomalaisia satutoisintoja. Tämä osoittaa, että hän kieliopintojen ohella halusi käyttää hyväkseen venäläisiä kirjastoja ja hankkia niistä vertailuaineistoa. Hänen tiedetään uutterasti istuneen Moskovan yliopiston ja kreivi Nikolai Petrovitš Rumjantsevin museon kirjastossa — saman miehen, joka eläessään oli avustanut A. J. Sjögreniä ja kustantanut Renvallin sanakirjan. Aluksi Aarne aikoi julkaista jossakin venäläisessä aikakauskirjassa pikku tutkielman Grimmin sadusta »Die Bremer Stadtmusikanter», mutta ennen pitkää hän huomasi, että sen kirjoittaminen ei käynyt käden käänteessä: aineistoa näytti olevan rannaton määrä, ja hän luopui siitä. Tyypillistä Aarneelle oli, että tämä nuoruuden suunnitelma toteutui vuonna 1913, jolloin hän julkaisi laajan teoksen »Die Tiere auf der Wanderschaft», joka kuuluu kirjoittajansa etevimpiin tutkimuksiin. — Moskovassa Aarne sen sijaan ryhtyi kuumeisesti keräämään materiaalia väitöskirjaansa, jonka aiheeksi hän oli valinnut erään ihmesityrhmän. Tämänkin teoksen Aarne vei päätökseen, mutta vasta vuonna 1907, jota ennen oli ehtinyt paljon tapahtua. — Välitönnään Aarne julkaisi parissa venäläisessä arvovaltaisessa aikakauskirjassa (Etnografitšeskoje Obosrenije, Živaja starina) tieteellisiä lastuja, joilla hän jo osoitti, mihin pyrki ja pystyi.

3. Nuorella, pätevyytensä osoittaneella tiedemiehellä ei kuitenkaan kahteen vuosikymmeneen ollut mahdollisuuksia sijoittua tiedemiesten paratiisiin, Helsinkiin. Hänen oli ansaittava elatuksensa maaseutukoulujen opettajana. Aluksi hän toimi neljä vuotta Kokkolan aloittelevassa suomalaisessa yhteiskoulussa. Aikakirjat kertovat, että hänellä oli työntäyteiset päivät, koska hän innokkaasti otti osaa myös seudun kulttuuri- ja suomalaisuusharrastuksiin. Kokkolalaiset havaitsivat, että Antti Aarne oli »lämminsydäminen ihminen, aidon suomalaisen kansallishengen eläh-

dyttämä, uhrautuva, hiljainen ja vaka-
va, asiallinen ja oikeudenmukainen, op-
pilaiden ja heidän vanhempiansa rakas-
tama», kuten paikkakunnalla hänen kuole-
mansa jälkeen kirjoitettiin — sanoja,
joilla häntä yleensäkin voidaan luonnehtia.
Vuonna 1903 Arne siirtyi Sor-
tavalan reaalilyseon lehtoriksi ja oli tässä
virassa — osan ajasta myös rehtorina —
vuoteen 1920 asti. Ankaraa koulutyötä,
mutta oli kesälomat, ja tällöin Arne har-
joitti tiedettä. Hän oli oma mesenaat-
tinsa, kuten niin monet tieteenharjoitta-
jat tässä maassa ovat olleet ja vielä nyt-
kin ovat. Verrattoman sitkeästi ponnis-
tellen, sivuilleen katelematta, terveyten-
säkin vaarantaen Arne sai väitöskir-
jansa julkisuuteen vuonna 1907. Väitös-
kirjan (»Vergleichende Märchenfor-
schungen») alkulauseessa tekijä lausuu
kiitoksensa opettajalleen Kaarle Kroh-
nille, ei muille. Aarneen ja Krohnin väli-
sestä kirjeenvaihdosta ilmenee Krohnin
väsymättömän huolenpidon saaneen aikaan
sen, ettei Arne lopultakaan ollut
tuntenut itseään maaseudulleen hylätyksi.
Mainittakoon, että väitöskirjan luon-
noksia oli olemassa jo vuonna 1902 ja
1903, jolloin Kaarle Krohn oli tutustu-
nut niihin, antanut opastusta, kritiikkiä
ja innostavaa kannustusta. Kun teoksen
valmistuminen vuosi vuoden perään vii-
västy, Krohn tietenkin tunsu levottomuutta,
mutta sitä suurempi hänen ilonsa oli,
kun työ vihdoin oli valmis ja lisäksi
saavutti ulkomailla ansaitun huomion.
Jos menemme ajassa eteenpäin, toteamme,
että vaatimattoman maalaislehtorin teos
on muissa maissa synnyttänyt kymmeniä
jälkeläisiä.

4. Jo Venäjän-matkallaan Arne havaitsi,
miten aineiston löytäminen hajanaisista
aikakauskirjoista ja kirjasarjoista oli
aikaa vievää ja hankalaa. Väitöskirjaansa
kokooppannessaan hän yhä uudelleen
koki samaa: hän etsi, etsi, ja vain harvoin
löysi. Tapahtui lisäksi seuraavaa. Kun
väitöskirjan käsikirjoitus jo oli valmis,
Arne pääsi selville, että professori J. Polvka
oli vuonna 1900 jul-

kaissut tšekkiläisessä aikakauskirjassa
»Národopisný Sbornik» tutkielman yhdestä
myös Aarneen käsittelemästä sadusta.
Osoittautui lisäksi, että tšekkiläinen
tiedemies oli viljellyt suomalaista
metodia; edelleen, että hän oli päätenyt
samantapaisiin tuloksiin kuin Arne jne.
Yhteensattuma oli aikamoinen šokki,
kuten näkyy eräistä Aarneen sanoista.
Toisaalta ilmeni, ettei Polvka ollut ollut
käytettävänänsä samaa aineistoa kuin
Aarneella, ja suomalaista käsikirjoitus-
materiaalia hän ei tuntenut lainkaan.
Arne rauhoittui, mutta kirjoitti asianomaisen
teoksensa osan uudelleen.

Tässä muudan alkuärsyke huimaan
aatteeseen: maailman sadusto oli rekisteröitävä.
Aate esiintyy väitöskirjan alkulauseessa
vain toiveen luonteisena. Arne lausuu,
että slaavilainen ja suomalainen materiaali
on länsimaisille tutkijoille miltei valkoinen
läikkä kartalla. Venäläisistä saduista
tunnetaan vain ne, jotka on julkaistu
eräissä vuonna 1831 ilmestyneessä
saksankielisessä ja vuonna 1873 ilmestyneessä
englanninkielisessä valikoimassa.
Suomi jättiläismäisine manuskriptikokoelmineen
on heille terra incognita. Arne jatkaa:
»Olisi mitä toivottavinta, että eri kansojen
satuaarteisto tehtäisiin kaikille tutkijoille...
helposti tavoitettavaksi».

Vaatimattomasti julkituotu toive oli
pian toteutuva. Toteuttajaksi tuli Antti
Aarne itse.

Kesäkuun 23. päivänä 1908 Arne kirjoitti
Kaarle Krohnille kirjeen, joka on nykyaikaisen
sadun- ja yleensäkin kansanrunouden-
tutkimuksen historian tärkeimpiä ohjelman-
julistuksia:

»Käyttäessäni K. S:n käsikirjoitettuja
satukokoelmia tulini huomaamaan, kuinka
paljon työtä toisintojen etsiminen antaa
ja kuinka vähän hyötyä niistä on ulkomaisille,
kun eivät he saa mistään tietää, mitä nämä
kokoelmat oikeastaan sisältävät. Epäkohdan
poistamiseksi tulini ajatelleeksi erästä
keinoa, jonka tahdon tässä tuoda esiin
saadakseni nähdä, mitä siitä arvelet. Eri
toisintojen julkai-

semistä saksaksi tai jollakin muulla yleisesti tunnetulla kielellä tuskin kalleutensa vuoksi voi ajatellakaan, mutta luulisin asian tulevan paljon autetuksi, jos julkaistaisiin saksalainen luettelo eri satukokoelmista, ja *niihin kuuluvista yksilyisistä saduista*. Jos kullekin sadulle annettaisiin sattuva nimi, niin tällaisen luettelon kautta kokoelmien sisältö paljastuisi koko maailmalle.»

Kirjeensä loppuriveillä Aarne joutui luettelon laatijaksi, mikäli saisi virkavapauden Sortavalan virastaan. Virkavapaus järjestyi. Aarne laati tarmokkaaseen tapaansa hämmästyttävän lyhyessä ajassa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistossa säilytettävien suomalaisten satujen tyyppiluettelon luonnoksen. Siitä oli tuleva kaikkien maiden satutyypiluetteloiden kantaäiti.

Tämä oli lähtö maailmanlaajuiselle seikkailulle. Aarneen mielessä kyti kunnianhimoinen suunnitelma: maailman saduston kartoittaminen.

Tuolloin oli Koulutoimen ylihallituksen ylitirehtöörinä kulttuurin ja tieteen ystävänä tunnettu vapaaherra Y. S. Yrjö-Koskinen. Hänen suopeudestaan lienee johtunut, että Aarne sai Koulutoimen ylihallitukselta stipendin voidakseen matkustaa seitsemäksi kuukaudeksi ulkomaille; matkallaan hänen piti neuvotella johtavien kansanrunoudentutkijain kanssa suunnittelemansa luettelon järjestelmästä.

Aarne matkusti aluksi Tanskaan. Hän kohtasi Askovissa jo 78-vuotiaan Tanskan folkeminder-tutkimuksen perustajan Svend Grundtvigin ja työskenteli hänen kirjastossaan. Hän tapasi myös kuulun Axel Olrikin Kööpenhaminassa, pistäytyä yli salmen Lundissakin puhuttamassa C. W. von Sydowia ja penkomassa hänen arkistossaan. Vihdoin hän siirtyi Saksaan ja keskusteli Weimarissa Saksan suurimman saduntutkijan Johannes Bolten kanssa — miehen, joka sittemmin julkaisi moniosaisen kommentaarin Grimmin veljesten saduista. Henkilökohtaiset kontaktit olivat mieluisia, saa-

dut neuvot harvoja. Varsinainen hyöty matkasta oli se, että Aarne saattoi yhdessä kielitaitoisien puolisonsa kanssa tehdä kirjastoissa ja arkistoissa runsaita poimielmiä, paitsi luetteloaan, myös monografiotaan ajatellen. Matkani oli hyvin onnistunut, kirjoitti Aarne, mutta havaitsin, miten vaikeaa saduntutkimus on.

5. Aarne lausuu eräässä kirjeessään, etteivät ulkomaiset tutkijat voineet alkuvaiheessa antaa juuri mitään apua hänen kansainvälisen satusystematiikkansa muotoutumiseen. Hän huomauttaa, että Tanskassa tosin oli tällä alalla yritelty yhtä ja toista. Svend Grundtvig oli laatinut jonkinlaisen tanskalaisten satujen luetteloteelman, mutta se oli torso, ja tekijä ei ollut suorittanut edes alkeellista satujen ryhmittelyä. Axel Olrik oli askaroinut sijoittaakseen systeemiin samoin tanskalaiset sadut, mutta luopunut toivottomana työstä. Kun Aarne päivät pitkät yritti saada Olrikilta neuvoja, keskustelut valuiivat hiekkään ja molemmat totesivat: non possumus.

Keksikö siis Aarne kansainvälisen systeeminsä pelkästään omasta päästään? Tähän vastaan empimättä: idea — ja tämä on tärkeintä! — oli kokonaan ja yksinomaan hänen. Idean toteutus perustui taas kokeiluun, jota Aarne suoritti rekisteröimällä suomalaiset sadut. Hän loi väliaikaisen järjestelmän suomalaisin aineksin. Tähän rakennelmaan hän valoi itse etsimänsä ulkomaisen materiaalin. Aarne ei ollut siis vain keksijä ja arkkitehti, hän suoritti myös muuraustyön. Hänellä oli toki avustajia, ennen muuta Kaarle Krohn ja Oskar Hackman, kumpikin alan ammattimiehiä. Näiden hyödylliset neuvot Aarne otti kiitollisin mielin vastaan. Kansainväliseen luetteloluonnokseen tutustuivat myös Johannes Bolte, jonka satujen tuntemus oli ilmiömäinen, sekä Axel Olrik ja C. W. von Sydow. Vertauksin puhuakseni: rakennelman loppusilaukseen Aarne sai melkoisesti apua; miten paljon, sitä ei tiedetä.

Aarne käytti tietysti, mikäli siihen oli

tilaisuutta, myös entisiä harvoja raken nuskiviä. Tässä saavun erääseen hyök käykseen, joka tehtiin vuonna 1962 Sak sassa. Tuolloin näet göttingeniläinen tohtori Fritz Harkort kiinnitti Fabula aikakauskirjassa huomion erääseen Aar neen satuluettelon yksityiskohtaan. Miksi, kyseli hän, Aarne aloittaa luettelonsa eläinsaduilla? Normaaliahan[!] olisi, että luettelo alkaisi ihmesaduilla. Miksi in dekksi alkaa rubriikilla »Tieren des Wal des»? Miksi ensimmäiseksi on otettu ket un viekkautta käsittelevät sadut?

Herkort luuli löytäneensä vastauksen. Aarne olisi plagioinut muodatta Adolph Gerberia. Adolph Gerber oli julkaissut Baltimoressa vuonna 1891 teoksen venä läisistä eläinsaduista (Great Russian Animal Tales. Publications of the Modern Language Association of America, ed. A. M. Elliot, vol. 6), johon sisältyy pieni luettelo asianomaisista eläinsa duista. Luettelon viisi ensimmäistä nu meroa ovat täsmälleen samat kuin Aar neen luettelon ensimmäiset tyyppinume rot.

En tosiaankaan ole selvillä siitä, tun siko Aarne Gerberin teoksen. Sen sijaan tiedän, että toisaalta Gerber, toisaalta Aarne käyttivät hyväkseen Kaarle Kroh nin teoksia. Kaarle Krohn oli julkaissut vuonna 1886 kokoelman »Suomalaisia Kansansatuja. I osa. Eläinsatuja.» Kun tätä teosta tarkastelemme, huomaamme, että Aarne on eläinsatujen kohdalla nou dattanut osaksi sen ryhmittelyä ja käyt tänyt päärubriikkeina Krohnin antamia otsakkeita (Ketun viekkaus, vrt. Der Fuchs = das schlaue Tier; Koti-eläimet ja metsän-eläimet, vrt. Tiere des Waldes und Haustiere; Ihminen ja eläin, vrt. Der Mensch und Tiere des Waldes jne).

Ei siis ole kyse Gerberin systeemistä, vaan lähinnä Krohnin systeemistä.

On itse asiassa täysin samantekevää, mitä rakennuskiviä Aarne ja hänen avustajansa keräsivät kokoon rakentaak seen mahdollisimman yksinkertaisen, jär kevän ja ennen muuta käytännöllisen saduston »Linnén järjestelmän». Mi-

käli Aarne — tai hänen avustajansa — turvautui kuuden tyyppinumeron koh dalla Gerberiin, se johtui siitä, että Ger ber oli pystynyt järkevästi määrittele mään nuo kuusi satutyyppiä: miksi kaihtaa tätä? Mutta halkokaamme, Herkortin lailla ja huvin vuoksi, hiuksia. Gerber tunsu Krohnin. Edelleen: Ger berin kaksi ensimmäistä tyyppinumeroa ovat täsmälleen samat kuin venäläisellä L. Kolmotševskillä, joka vuonna 1882 oli julkaissut teoksen »Zivotyi epos na zapadje i u Slavjan». Gerberkin olisi siis, Herkortin mittapuun mukaan, pla giaattori. Mutta jos pohjiin menemme, huomaamme, että Kolmotševski puo lestaan sijoittaa kunniasijalle ensimmäi seksi ketun, koska niin tekivät faabelikir jailijat.

Fritz Herkortin »paljastukset» eivät vähimmässäkään määrässä vähennä Aarneen kunniaa, eivät liioin järkytä hä nen tutkijain käytännölliseksi apune voksi ja yhteiseksi omaisuudeksi tarkoi tetun luettelonsa pätevyyttä. Kenties Herkortin artikkelilla kuitenkin on jon kinmoista lähdehistoriallista arvoa, ja arvoa sillä olisi enemmänkin, mikäli kir joittaja olisi oivaltanut Aarneen luettelon pakostakin kompilatorisen laadun ja sen funktion.

6. Aarneen tärkeimmät tutkimukset ja luettelot ilmestyivät Folklore Fellows Communications-sarjassa. Sarjan synty sanat lausuttiin samana vuonna, jolloin Aarneen väitöskirja ilmestyi. FFC-sarjan ja Aarneen luettelo-idean välillä on sel västi tietty syysuhde: tarvittiin foorumi luettelon julkistamista varten. Aarne on siis, ainakin osaksi, primus motor tämän myöhemmin arvaamattoman merkityk sen ja levikinkin saavuttaneen sarjan syntyyn. Krohn oli aatteen tarmokas ja vaikutusvaltainen toteuttaja.

FFC-sarjassa ilmestyi Aarneen luette loita ja tutkimuksia hänen eläessään yh deksäntoista, neljäkymmentä prosenttia sarjan siihenastisista tutkimuksista. Aarne oli siis tämän Suomalaisen Tiedeakate mian sarjan ahkerin avustaja ja, mieleni

tekisi sanoa, Krohnin ohella henkinen keskus.

7. Aarneesta tuli yliopiston dosentti toukokuussa 1911, neljäkymmentäneljävuotiaana. Hän hoiti samanaikaisesti lehtoraattiaan Sortavalassa. Hänelle tosin tarjottiin venäjän kielen opettajan virkaa Helsingissä, ja tällöin dosentuurin hoitaminen olisi ollut helpompaa. Mutta tämä isänmaallinen mies ei suostunut ottamaan virkaa vastaan: hän oli liiankin tietoinen sortoajan kansalaisvelvollisuudestaan. Hän matkusti mieluummin Sortavalan ja Helsingin väliä. Vuosina 1913—1914 hän nautti Aleksanterin stipendiä ja työskenteli sen turvin Skandinavian, Saksan, Ranskan ja Englannin kirjastoissa. Sitkeä tieteellinen työ lomakoina, taloudelliset huolet — häneltä mm. evättiin dosenttistipendi — epä-määräiset tulevaisuuden näkymät jne. kuluttivat hänen voimiaan, niin että hän oli jo sairas mies, kun hänet vuonna 1922 nimitettiin yliopiston henkilökohtaiseksi ylimääräiseksi professoriksi.

8. Olen keskittänyt muistosanani lähinnä Aarneen kansainvälisessä mielessä kuuluisimman ja hyödyllisimmän teossarjan, hänen tyyppiluetteloidensa ympärille. Maalaislehtorimme työpanos ei rajoitu tähän, kuten jo edellisestäkin käy ilmi. Aarneen kynästä valui tulvien satumonogralia toisensa jälkeen. Niitä voidaan syyttää kaavamaisiksi ja niitä on syytetty mekaanisiksi. Silti ne ovat perustavia teoksia. Kun Tarton professori Walter Anderson kehitti Aarneen metodia — joka puolestaan oli Kaarle Krohnin metodin sovellutus — tämän suunnan saduntutkimus saavutti huipun, josta ei enää liene tietä eteenpäin. Anderson tunnusti empimättä Aarneen oppi-isäkseen.

Aarne on — tämän mainitsen vain ohimennen — myös modernin arvoitustutkimuksen varsinainen perustaja. Hän kiinnostui elämänsä loppupuolella vihdoin eppisistä ja eppislyyrisistä suomalaisista ja virolaisista virsistä, sovelsi niitä käsitellessään suomalaista metodia

ja sepitti solideja, joskaan ei häikäiseviä tutkimuksia. Kenties tämä aihealan vaihto johtui siitä, että Kaarle Krohn toivoi saavansa hänestä seuraajansa Helsingin yliopiston vakinaiseen professorinvirkaan. Toive ei toteutunut. Aarne kuoli vuonna 1925. Kynä Antti Aarneen kädestä kirposi vaiheessa, jossa kaksi hänen valmista käsikirjoitustaan odotti painamista. Toisen löysi kertomansa mukaan tohtori Sulo Haltsonen vasta vuosia Aarneen kuoleman jälkeen Suomalaisen Kirjallisuuden Seurasta, tutkijan työpöydän laatikosta, ja Kaarle Krohn toimitti sen painoon.

9. Olin Antti Aarneen oppilas. Muis-tan, miten varhaisessa nuoruudessaani saavuin hänen luennolleen. Luentosali oli ammottavan tyhjä, ja kun katederiin ilmestyi harmaankalpea opettajamme, hän näki minut, ainokaisen, istumassa toisella penkkirivillä. Hänen järjestellessään papereitaan hiipi sisään tosin toinenkin kuuntelija, ja istahti ujonä taustalle. Niin aloitti Aarne luentonsa tyh-jille penkkiriveille ja meille kahdelle. Vastaava kuulijamäärä, joskus pari hen-keä enemmän, hänellä oli muinakin lukukausina, kun häntä kuuntelin. Yli-oppilaisissa oli jo noina aikoina pop-mentaliteettia: heitä miellyttivät enem-män viereisessä luentosalissa esitetyt kommat ja negatiiviset arvioinnit toi-sista tutkijoista. Aarne ei ollut innostava luennoitsija: pikemminkin kuiva. Mutta hän osasi asettua meidän, aloittelijain, kannalle. Hän ei ollut mikään Ilmari-nen, joka lietsoo ahjosta säteilevän kulta-neidon. Hän takoa taputteli, kuin isänsä, seppä Lindell Porissa, pienin lyönnein, hitaasti ja harkitusti, ja lukukauden lop-puessa oli kuin olikin kultancito valmis. Aarne oli tietoinen siitä, että tutkimus on odysseiaa, harharetkien sarjaa, ja tä-män hän monesti ilmaisi. Ainoa, mikä vie päämäärään, on ponnistelu, järjestel-mällinen työ. Hän opasti meille kädestä pitäen metodia — ainoa opettajani muu-ten niistä, joiden jalkojen juuressa olen istunut, joka sen ylioppilasaikanani teki.

Kuitenkin kuuntelin sangen useita eri oppiaineiden opettajia.

Antti Aarne valitsi minulle väitöskirjan aiheen. Kävin joskus hänen kotonaan. Muistan ensimmäisellä käynnilläni kokeneeni järkytyksen. Vaikka olin tottunut vaatimattomiin asuntoihin, en Helsingissä ollut mielestäni varhemmin nähnyt niin askeettista, hämärää ja ankean tuntuista kotia kuin Aarneen. Kenties se oli vain se väliaikainen boksi, jota hän hallitsi muun perheen asuessa, silloisen asuntopulan vuoksi, Porissa. En jaksaa muistaa asiaa. Mutta muistan, että pian unohdin askeettisuuden, kun pääsin kuuntelemaan Aarneen neuvoja. Hän puhui harvakseltaan, tuskin innostuttavasti — se ei ollut hänen tapansa — mutta jokainen sana oli punnittu. Muis-

tan hänen hieman ihmettelevältä vaikuttavan kysymyksensä: Aiotteko todellakin ryhtyä tutkimaan satuja? Lienen vastannut myöntävästi, koska hän ikäänkuin huokasi helpotuksesta. Kaarle Krohn sanoi minulle myöhemmin: Olet nyt Aarneen oppilas. Hän saa johtaa väitöskirjatyösi.

Jouduin kuitenkin maaseudulle ja ryhdyin omaksi mesenaatikseni ja väitöskirjatyöni viivästy. En ennättänyt väitellä Aarneelle. Vastaväittäjäni oli Kaarle Krohn.

Olen lukenut Antti Aarneen eräästä säilyneestä kirjeestä lauseen: Ihminen on luotu tekemään työtä ja näin täyttämään Luojan elämänohjeen. Näihin sanoihin voinkin päättää muistopuheeni.

MARTTI HAAVIO